

Obnovljena oranžerija dvorca Dornava

Dvorec Dornava je glede na obseg koncepta, njegovo celovitost in raznovrstnost, ki zajema vrtnoarhitekturno oziroma parkovno ureditev, vanjo umeščeno arhitekturo, opremo, kiparsko in slikarsko umetnost eden najpomembnejših in najbolj celovito ohranjenih spomenikov baročne profane arhitekture na Slovenskem. Osrednjo parkovno os na jugozahodu obeležuje skulptura Brezmadežne, na severovzhodu pa kip sv. Janeza Nepomuka.

Dvorec Dornava iz zraka. Foto: Srečko Štajnbaher, ZVKDS

Park dvorca, ki je nastal sredi 18. stoletja, je najpomembnejša baročna parkovna zasnova na slovenskem. Vzdolž skoraj dva kilometra dolge parkovne osi se skupaj z dvorcem nizajo posamezna parkovna območja v prepričljivi baročni geometrijski kompoziciji, katerega ključen soustvarjalec je tudi objekt obnovljene Oranžerije na zahodni strani, ki ob nekdanjem Vrtnem paviljonu na zahodni strani (na lokaciji današnje hiše) zaključuje oblikovani tridelni parterni del parka. Na Franciscejskem katastru iz leta 1824, sta vidna dva objekta, a je vzhodni že nekoliko predelan. Zadnja znana prenova objekta pa izhaja iz časa po 2. svetovni vojni, ko so Oranžerijo za potrebe kombinata predelali v sušilnico in skladišče.

Razglednica iz leta 1940, ki jo hrani Etnografski muzej.

Oranžerije, zlasti ohranjene, so redke v našem prostoru. Podobno simetrično zasnovo Oranžerij kot samostojnih objektov v parkovni kompoziciji poznamo v Sloveniji samo še v parku gradu Slovenska Bistrica. Objekta sta bila po vojni porušena. Drugi (znani) primeri Oranžerij in rastlinjakov v Sloveniji so bili večinoma posamični objekti, umeščeni na robovih parkovnih zasnov, brez posebne ambicije soustvarjati in poudarjati parkovno kompozicijo (Škofja Loka, Dobrna, Zavrč, Fala, Ormož, Viltuž, Radlje ob Dravi in tudi v Ljubljani).

V parkovnih ureditvah se v 18. stoletju pojavljajo različne oblike zaprtih grajenih struktur za razmnoževanje, vzgojo in shranjevanje rastlin za potrebe uporabe (oranžerije, pokrite grede, steklenjaki). Oranžerije so se v parkovnih ureditvah evropskih dežel s (sub) kontinentalnim podnebjem kot vrtno arhitekture pojavile v 17. stoletju predvsem kot sobe oziroma zidani objekti z večjimi zastekljenimi odprtini na južni strani. Njihova ključna funkcija je bila shranjevanje različnih eksotičnih rastlin, predvsem citrusov (pomarančevci, limonovci, bergamotka itd) in drugih mediteranskih rastlin, pa tudi eksot iz npr. Azije in Amerike (ki so jih v Evropo prinašale različne raziskovalne ekspedicije). Drevnine so v posodah v hladnejših mesecih shranjevali v oranžerijah, poleti pa so jih preselili v Parterni vrt, ki je bil običajno ureden pred objektom oranžerije, v Dornavi pa predvsem v Predvrt na južni strani Dvorca, kar kaže na dejstvo kako dragocena je bila zbirka 200 različnih vrst citrusov. Njen lastnik Jožef Attems, pa je morda hotel na simbolni ravni ponazoriti idejo o nesmrtnosti rodbine, ki ji je pripadal. Citrusi s svojimi vednozelenimi listi, sočasnimi cvetovi in plodovi, ki v nasprotju z srednjeevropskim rastlinjem cvetijo in rodijo tudi pozimi, so že v antiki, ponovno pa v renesančnih in baročnih vrtovih veljali za simbol večnega življenja. Nenazadnje pa o plemenitosti tega prostora govori tudi kiparsko okrasje.

Na fotografiji je viden naklon južne, steklene fasade, ki je omogočal osončenje, odpiranje za zračenje ter zastiranje za preprečevanje pregrevanja prostora in rastlin.
Foto: Sveltana Kurelac, ZVKDS

Foto: Svjetlana Kurelac, ZVKDS

V objektih oranžerij so bile ključne naklonske zastekljene površine na južnih fasadah, ki so omogočale osončenje, odpiranje za zračenje ter zastiranje za preprečevanje pregrevanja prostora in rastlin. Pomemben del oranžerij je bilo tudi ustrezno zasnovano ogrevanje (pasivno, aktivno). Vrtnarji, ki so vzdrževali parkovno ureditev ter skrbeli za rastlinski fond, so bili visoko usposobljeni na področju vrtnarstva, hortikulture ter vzdrževanja in gospodarjenja z zelenimi površinami. Bili so ključni za ohranjanje reprezentančnega izgleda parkovnih površin. V Dornavi poznamo imena dveh vrtnarjev: Attemsov vrtnar Rosenbaum (19.st.) in Čeh Vaclav Vavro (začetek 20. st.)

Da so bili Attemsi pomembni zbiralci citrusov kažejo tudi zapuščinski zapiski.

Pred začetkom prenove so bile izvedene obsežne stavbno zgodovinske raziskave, ki so na stranski, južni fasadi potrdile obstoj nekdanje poševne/naklonske (baročne) steklene stene, tako značilne za oranžerije. Ugotovljeno je bilo, da je ohranjenih dovolj arhitekturnih elementov in podatkov, s katerimi smo lahko to fazo sicer večkrat predelane oranžerije zanesljivo prezentirali. Ob sami prenovi je bil odkrit tudi v celoti ohranjen in nepoškodovan opečni grelni kanal s kuriščem in dimnikom, kar predstavlja bistven funkcionalni del tovrstnih oranžerij. Zaradi izjemne najdbe v slovenskem prostoru, je kanal tudi v celoti prezentiran in vključen v novo urejen objekt.

Grelni kanal, ki je omogočal ogrevanje oranžerije in s tem prezimovanje citrusov.
Foto: Svjetlana Kurelac, ZVKDS

Ker so ohranjene Oranžerije iz 18. stoletja maloštevilne tudi v širšem srednjeevropskem prostoru, je obnovljena v parku dvorca Dornava še toliko pomembnejša. Kot trenutno edini v celoti obnovljeni objekt v sredini parkovnega kompleksa, bo Oranžerija namenjena izvorni funkciji, to je shranjevanju agrumov. Hkrati bo delovala kot osrednje prizorišče za najrazličnejše aktivnosti, ki bodo imele pomen tako za samo delovanje kot promocijo spomenika ter povezovanje lokalne skupnosti z vsemi zunanjimi deležniki/obiskovalci.

Utrinek iz otvoritve, z leve proti desni: Mirko Cigula, mag. Alenka Kuševič iz MK, mag. Darja Pergovnik, konservatorska svetnica, Svjetlana Kurelac, konservatorska svetnica, državni sekretar na MK, Matevž Čelik Vidmar, Matej Zorko, župan občine Dornava, ministrica za kulturo dr. Asta Vrečko, dr. Aleš Musar, mož predsednice RS, Uroš Reiter, arhitekt, Jernej Hudolin, generalni direktor ZVKDS.

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Služba za odnose z javnostmi

Poljanska 40, 1000, Ljubljana

This email was sent to {{contact.EMAIL}}
You've received it because you've subscribed to our newsletter.

[Unsubscribe](#)

